

ОДБРАНБЕНА ЗОНА У ЗАДРЖАВАЈУЋОЈ ОДБРАНИ

Под одбранбеном зоном у задржавајућој одбрани подразумева се мања или већа просторија ограничена по фронту и дубини, у којој се према расположивом времену припрема, организује и изводи одбрана. Ширину и дубину ове зоне, и време држања појединих линија узастопног отпора начелно одређује претпостављена команда. Али ако нека јединица дејствује самостално, или је више одвојена, онда претпостављена команда одређује само време задржавања непријатеља у датој зони, остављајући јој слободу да сама одлучује у погледу организације и извођења задржавајуће одбране. Познато је да ширина одбранбене зоне у задржавајућој одбрани може бити знатно већа него у отсудној и да зависи од више елемената, првенствено од јачине и састава непријатеља, задатака и величине јединице, карактера земљишта, потребног времена за задржавање непријатеља и броја наступних праваца нападача (првенствено оних који су погодни за употребу брзих јединица). А пошто тако велика ширина фронта условљава груписање снага само на неколико главних праваца природно је да се на њему морају појавити мањи или већи међупростори који претстављају утолико слабије тачке у одбранбеној зони уколико су ти међупростори шири, па било да се налазе у оквиру фронта дотичне јединице или на спојевима са суседним јединицама. Исто тако је природно да ће нападач тежити да искористи те слабости упућивањем снага кроз међупросторе у циљу удара у бок, обиласка или отсецања браничевих снага на појединим правцима, тако да ће бранилац при организацији одбранбене зоне морати да обрати нарочиту пажњу и на ове међупросторе.

Ако узмемо да корпус изводи задржавајућу одбрану са две дивизије у првом ешелону, онда се може очекивати и напад са више праваца. А са бројем праваца које треба затворити и бранити повећава се и ширина фронта (зоне). Линије (положаји) које затварају поједине правце начелно се организују по групном систему, по одбранбеним рејонима и чворовима који се поседају по истим принципима као и код отсудне одбране.

Борбени поредак у рејонима и чворовима у задржавајућој одбрани карактерише се већом динамичношћу него у отсудној одбрани (нарочито у ПТЧ или ПТТ). Наиме, јединице у отсудној одбрани добијају знатно ужи отсек за одбрану него у задржавајућој, а пошто се

обично располаже са више времена, то се браниоцу пружају повољнији услови за уређење положаја у фортификациском смислу (нарочито за планско запречавање испред положаја) и прилагођавање плана ватре задатку јединице. На овако уређеном отсеку (положају) у отсудној одбрани бранилац ломи нападача својим ватреним системом испред предњег краја или га, у вези са идејом маневра, пушта дубље у отсек одбране, наносећи му губитке ватром са основних ВП, до повољног момента за предузимање противнапада. Дакле, поступак браниоца у отсудној одбрани (у оквиру ужег отсека ограниченог по фронту и дубини) карактерише се извесном статичношћу, док су дејства браниоца у задржавајућој одбрани, који у широј и дубљој зони изводи маневар не примајући решење, много динамичнија. Ово се нарочито види при извођењу ПТО у ПТЧ. Док код отсудне одбране пт оруђа изводе задатке са својих основних ВП према плану ватре, дотле код задржавајуће одбране, због веће ширине фронта и могућности продора оклопних јединица нападача са више праваца, пт оруђа имају већу слободу маневра и интервенишу ватром и покретом (мењајући ВП) свуда где се изненадно појаве циљеви. Исто тако, у задржавајућој одбрани чешће може доћи и до употребе другог ешелона — резерве и на правцима изван оквира своје јединице, док су овакви поступци код отсудне одбране ређи (на пример, борба против ваздушног десанта).

Да би се продор непријатељских снага у међупросторе могао спречити и што пре парализисати, борбени поредак јединице треба да буде веома еластичан како би се што пре могао прилагодити новоствореној ситуацији. Спречавање продора кроз међупросторе бранилац ће решавати посебно у сваком конкретном случају, зависно од расположивих снага и средстава и карактера земљишта. За ово долазе у обзир разна средства и поступци, као: ватрени систем јединице, активна дејства резерви које би се ангажовале из дубине, дејства суседа, коришћење природних и вештачких препрека итд. Еластичност борбеног поретка у задржавајућој одбрани условљавају брзе и изненадне појаве непријатеља на фронту, крилу и боку, убачене јединице нападача, ваздушни десанти мањих размера на осетљивим местима у позадини, а нарочито могућност употребе нуклеарног оружја од стране нападача. О свим овим и сличним могућностима командант треба да води рачуна и да на погодан начин реагује у првом реду еластичношћу борбеног поретка (маневром резерви, опште, ПТР, ТР и итд.).

У погледу ширине фронта коју јединица може бранити у зони одбране, праксом се дошло до приближно одговарајућих норми које нису апсолутне, већ се могу мењати зависно од земљишта и осталих услова. Тако, пешадиски батаљон може бранити фронт 3—5 км, што ће зависити од многих околности, као: јачине и карактера дејства нападачевих снага, важности праваца који затвара батаљон, карактера земљишта, попуњености и ојачања, врсте борбеног поретка батаљона (тј. да ли је први борбени ешелон од две чете или од три чете, са два до три вода у резерви) итд. Ако је борбени поредак са три чете у првом борбеном ешелону, ширина фронта батаљона могла би да буде

3—5 км (три четна одбранбена рејона по 700—1.000 метара, са два међупростора од по 500—800¹⁾ метара и на спојевима са суседним батаљонима по 200—400 метара међупростора). Ако је борбени поредак са две чете у првом борбеном ешелону, ширина батаљонског рејона одбране могла би да буде 2,9—3,6 км (два четна одбранбена рејона по 1.000 метара, са међупростором од 500—800 метара и на спојевима са суседним батаљонима са по 200—400 метара међупростора). Може се поставити питање зашто се за међупросторе између стрељачких чета узима 500—800 метара, а за међупросторе између батаљона 200—400 метара. Суседне стрељачке чете прве линије узастопног отпора могу у оквиру одбранбене зоне батаљона, поред осталих мера, и својом успешном ватром заштитити међупростор, док би повећање међупростора између батаљона на 500—800 метара, поред повећања фронта опште, ослабило ватрену моћ крилних чета батаљона, с обзиром да би оне биле ангажоване делом снага и ватрених средстава на одбрани батаљонских међупростора. Овако, мањи међупростори (200—400 метара) између батаљона лакше би се контролисали, путем осматрања, патролирања, запречавања и распоредам резерви по дубини, али ако је у изгледу да ће нападач употребити нуклеарно оружје, онда се они свакако морају повећати. Остављањем мањих међупростора између батаљона прве линије могли би се повећати међупростори између пукова и дивизија који ће се, поред изнетих мера, обезбеђивати и посебним средствима и поступцима које би пукови, односно дивизије, предузимали у циљу спречавања продора појединих, нарочито брзих јединица нападача. На сличан начин дошли бисмо до ширине фронта пешадиског пука, који би код борбеног поретка у два ешелона требало да буде нешто већи од збира ширине два батаљонска рејона са првим борбеним ешелonom од две чете. Ово због тога што у оквиру борбеног поретка пешадиског пука (или већих јединица) могу бити већи међупростори који се начелно бране запречавањем, дејством резерви из дубине, дејством суседа итд. Према томе, ширина фронта пука износила би око 10 км па и више (нарочито у условима употребе нуклеарног оружја), зависно од тога да ли пешадиски пук у првом борбеном ешелону има два или три батаљона; ширина одбранбене зоне дивизије износила би око 20 км и више, а корпуса — зависно од броја дивизија у првом борбеном ешелону.

У условима употребе нуклеарног оружја наведене ширине фронта обезбеђују довољну растреситост борбеног поретка, те би повољно утицале на заштиту браниоца од атомске експлозије. Међутим, резерве од батаљона па навише, ако би биле прикупљене, претстављале би рентабилан циљ за атомски напад, те би зато требало повећати отстојање и растојање између њих или их поделити, с тим да се омогући да се оне, у случају потребе, могу брзо прикупити.

¹⁾ За ширину међупростора у оквиру батаљона узета је као горња граница ширина од 800 метара како би се овај међупростор могао бранити јаком пушчаном ватром и ватром аутоматских оруђа са крила суседних четних одбранбених рејона.

Нарочито тежак проблем претставља организација одбранбене зоне на маневарском и равничастом земљишту, на коме се ређе налазе јасно истакнути правци којима би се могла каналисати дејства нападача него је већином земљиште на целој ширини одбранбене зоне добро пролазно за нападачеве оклопне и моторизоване снаге. Ово у знатној мери отежава рад браниоца и очување борбене способности јединице за дуже време, а утиче и на ширину зоне, као и на величину међупростора и њихову заштиту. Но, и у овом случају организација одбранбене зоне врши се по истим принципима (по правцима са већим или мањим међупросторима), са повећаним значајем еластичности борбеног поретка и стварањем брзопокретних резерви.

Норме у погледу ширине фронта и међупростора између јединица до којих се дошло у току Другог светског рата проистекле су из разних фактора, као: бројног односа снага и средстава нападача и браниоца, карактера земљишта, основне замисли за борбу и идеје маневра, потребног времена за задржавање нападача, начина извођења одбране, формације јединице, начина снабдевања, итд. Но, може се рећи да је у току Другог светског рата ширина фронта код задржавајуће одбране често била несразмерно велика према јединици која је изводила одбрану. Мислим да би данас било погрешно сматрати борбу на широком фронту као обавезни саставни део задржавајуће одбране. Напротив, задржавајућа одбрана ће се изводити некад и на ужем фронту (ако то ситуација дозвољава), а тада ће неоспорно моћи дати и боље резултате. Али, пошто јаче снаге на ужем фронту могу постати рентабилан атомски циљ за нападача, бранилац ће бити принуђен да на претстојећи атомски напад што пре реагује заузимањем растреситог распореда (рашчлањавањем борбеног поретка, нарочито резерви, са повећаним отстојањима и растојањима), укопавањем јединица (према расположивом времену), маскирањем резерви и технике у циљу заштите у првом реду од угледа из ваздуха, итд.

Друго важно питање које треба решити при организацији задржавајуће одбране јесте дубина одбранбене зоне. Као што смо видели, њу, начелно, одређује претпостављени командант према основној замисли за претстојећа дејства, одређујући при томе и време које је потребно створити задржавајућом одбраном. На дубину одбранбене зоне, поред изнетог, утичу и други чиниоци, као: јачина и састав нападача (нарочито у брзим, а првенствено оклопним јединицама), број и важност нападаћих праваца, јачина и састав сопствених снага, карактер и облик земљишта, ситуација код суседа итд. Поред одређивања времена трајања борби у одбранбеној зони, претпостављена команда ће некада одредити и узастопне одбранбене линије (положаје). Ако је дубина одбранбене зоне већа, земљиште погодно за пружање отпора, а однос браниочевих и нападачевих снага углавном уравнотежен, браниоцу се може ставити у задатак да одбраном створи више времена и да поседне већи број узастопних положаја за пружање отпора, и обратно.

Употреба нуклеарног оружја бесумње ће испољити утицај и на дубину одбранбене зоне. Да једном атомском експлозијом не би биле захваћене две узастопне одбранбене линије (положаја), треба повећати отстојања између појасева и положаја, а тако исто и између појединих елемената борбеног поретка у оквиру појаса (положаја). Ово повећање отстојања, растреситости и повећана покретљивост борбеног поретка у задржавајућој одбрани утицаће и на повећање дубине одбранбене зоне. Али, ово повећање отстојања може ићи само до извесних граница, нарочито ако дивизија не располаже довољним транспортним средствима (што ће бити чешћи случај код малих оружја). Но, у сваком случају отстојања треба да буду толика да омогућавају брзо прикупљање јединице на одређеном месту или правцу.

Начелно, пешадиски пук у задржавајућој одбрани организује две узастопне линије отпора: једну коју поседају батаљони прве линије и другу коју поседају пуковске резерве. Између ових линија организују се и „међулиније“ које поседају батаљонске резерве, а које служе за прихват стрељачких чета прве линије. Ако је потребно организовати и трећу линију узастопног отпора, а пук није у могућности да то учини благовремено, онда њу може припремити и организовати други ешелон (резерва) дивизије. Организовање узастопних линија за дивизију може извршити други ешелон (резерва) корпуса, а линија у већој дубини за потребе оперативних јединица и цивилна радна снага.

Да ли ће се положаји за одбрану (узастопне линије) уредити јаче или слабије зависи не само од времена којим се располаже, него и од активности нападача, од расположиве радне снаге, средства итд. Основне инжењерске радове треба изводити првенствено на главним правцима са којих се очекује напад брзих (првенствено оклопних) јединица, а у потребном обиму, на појединим линијама у зони извођења задржавајуће одбране као и на свим елементима рејона, отсека или појаса, односно зоне, у циљу појачања отпорне снаге јединице која изводи одбрану. Уколико постоји могућност, треба изградити и поједине објекте између предвиђених линија (подесни земљишни објекти, топографски јаке тачке, групе кућа итд.). Уређење ових објеката олакшаће прихват снага са положаја испред њих, а уређене „међулиније“ користиће се и као ослонци за противнапад. Отстојање између појединих положаја (узастопних линија), које начелно треба да буде толико да нападач при нападу на следећи положај (узастопну линију) мора мењати и ВП своје артиљерије, код дивизије може износити 5—10 км — што ће умногоме зависити и од топографског склопа земљишта.

У ком обиму и како ће поједини положаји (линије) бити утврђени за пружање отпора, зависиће од предвиђеног степена отпора у целини, и на сваком положају (линији) појединачно. Притом је основно да старешина зна идеју маневра старије команде и колико времена на одређеном простору треба да издржи његова јединица са расположивим снагама и средствима.

У условима употребе нуклеарног оружја, а с обзиром на расположиво време, положаји за одбрану уређиваће се много брижљивије и солидније да би се последице атомског напада свеле на што мању меру. Кад год време и могућности дозвољавају, изводиће се радови нормалног профила, користећи за то у пуном обиму расположиву механизацију. С обзиром на карактер задржавајуће одбране, уређење положаја у току динамике боја биће могуће само у незнатним размерама, па зато сваки слободан час и свако бављење на једном месту треба искористити за укопавање у циљу противатомске заштите јединица.

На припрему и на извођење задржавајуће одбране утицаће више чинилаца који међусобно повезани у одређеној мери испољавају утицај и на сам рад браниоца у одбранбеној зони. Степен отпора браниоца, који је условљен добијеним задатком и ситуацијом, треба да буде тако срачунат да после извршеног задатка на једној линији буде обезбеђено благовремено повлачење снага на следећу линију и тако редом, до последње линије на којој одбрана може примити одсудан карактер (у оквиру јединице која је изводила задржавајућу одбрану или, још чешће, кад пристигну свеже снаге). Последња линија отпора може послужити и као ослонац за предузимање активних радњи браниоца (противнапада или противудара).

Губитак простора напуштањем појединих линија узастопног отпора мора бити изведен плански како се услед превременог напуштања појединих линија задржавајућа одбрана не би претворила у отступање. У том циљу бранилац ће задржавати нападача за предвиђено време на одређеним линијама своје одбранбене зоне, наносећи му губитке ватром из свих врста оруђа, и користећи се системом за пречавања да би му успорио надирање и умањио темпо наступања. Међутим, нападач може коришћењем брзих јединица и ваздухопловства, доводити браниоца у све тежи положај у погледу обезбеђења одбранбене зоне. Зато борбени поредак браниоца мора бити ешелониран по дубини, нарочито у противтенковском смислу (распоредом оклопних јединица и пт средстава, свестраним коришћењем природних и вештачких препрека итд.) са јасно израженом идејом маневра. При томе, у условима употребе нуклеарног оружја, мора се водити рачуна да поједини делови борбеног поретка не постану погодни атомски циљеви. Истина, задржавајућа одбрана због својих особености (растреситости и покретљивости елемената борбеног поретка, распореда снага и технике на већем простору, извођења маневра на већој ширини, итд.) мање је осетљива у овом погледу од отсудне одбране.

За време борби кроз одбранбену зону, које се, начелно, изводе по правцима, треба имати у виду да ће нападач тежити не само отсецању браниоца од његове позадине него и окружењу ради брзог продора у дубину његове територије. Зато у плану боја треба предвидети и ову могућност, као и одговарајуће мере ради пробоја из окружења, ако до овога дође, не чекајући на јуриш нападача и не примајући решење на тој линији. У оваквим случајевима у окружење могу доћи

не само тактичке, већ и оперативне јединице. Ако су у питању тактичке јединице, са пробојем се мора отпочети још прве ноћи по окружењу, јер уколико се фронт буде више померао у дубину одбранбене зоне, утолико ће и услови за успешно извршење пробоја постајати тежи. Ако је окружена јединица у саставу више јединице, њена претпостављена команда је дужна да предузме потребне мере ради омогућења пробоја окружених снага.

Ако је извршено окружење на мањој просторији и ако су јединице укопане и маскиране, онда је мања и вероватноћа да ће окружене јединице постати атомски циљ, јер би у том случају и сам нападач који је извршио окружење био изложен дејству сопствене атомске експлозије. Но, ако се окружена јединица налази на широкој просторији, онда поједини њени делови, бесумње, могу постати врло рентабилан атомски циљ за нападача (било за дејство са земље или из ваздуха).

Биће случајева да и у оквиру окружених снага поједине јединице или њихови делови воде задржавајућу одбрану, дајући отпор на узастопним линијама у циљу стварања потребног времена за успешно продирање главних снага окружене јединице. У оваквим условима извођење задржавајуће одбране има већи значај ако окружене снаге врше пробој из обруча у дубини одбранбене зоне или ако се налазе на просторији која је за окружене снаге од оперативног значаја. Тако, на пример, операције наших главних снага у Петој непријатељској офанзиви до преласка комуникације Фоча — Калиновик могу се сматрати у целини као борбе у окружењу и пробој из окружења оперативних размера. За то време наша 3 дивизија је имала врло важан и сложен задатак да упорном одбраном на узастопним линијама створи потребно време за пробој наших главних снага.

У току извођења задржавајуће одбране снаге са прве линије начелно се повлаче кроз међупросторе и преко крила снага друге линије на трећу линију, остављајући по потреби део снага за ојачање друге линије. Но, због релативно већег отстојања између линија, снаге са друге линије неће бити у стању да ефикасном ватром прихвате на целој дубини између линија снаге које се извлаче са прве линије, те ће први борбени ешелон често бити принуђен да се уз прихват сопствених снага и уз подршку авијације и тенкова извлачи све до предњег краја линије (положаја) коју поседа други борбени ешелон. И ово указује на потребу да сви погодни земљишни објекти на целој дубини одбранбене зоне буду уређени за одбрану, као и да се

јединице првог борбеног ешелона, уз прихват, упорно боре за сваки од ових објеката. Ако би се приликом извлачења првог борбеног ешелона ангажовао други ешелон пре времена, могло би се десити да снаге браниоца изнесу нападача на својим леђима на положај другог ешелона, те о овоме треба водити рачуна. Но, овде наведен поступак не може се применити за све случајеве, већ ће некада резерве или други ешелон (пука или дивизије) морати интервенисати при извлачењу снага првог ешелона, што ће зависити од конкретне ситуације.

Један од најтежих проблема у руковођењу извођењем задржавајуће одбране свакако претставља одређивање (односно правилна оцена) момента у коме треба отпочети извлачење из борбе на једну од следећих линија. При овоме се мора имати у виду како потреба да браниочеве снаге буду сачуване, тако и задатак да непријатељ буде задржан до одређеног времена у одбранбеној зони. Иако, начелно, извлачење са једне линије на другу не би смело да отпочне без одобрења претпостављеног старешине, ипак се у задржавајућој одбрани овај принцип често неће моћи у потпуности остварити него ће поједине старешине бити у прилици да саме одлучују о степену упорности и моменту почетка извлачења, имајући пред очима добијени задатак и конкретну борбену ситуацију.

*

Чињеница је да ће развој ратне технике после Другог светског рата (оклопне јединице, ваздухопловство, савремени технички уређаји итд.), а нарочито примена нуклеарног оружја, отежати одбрану у савременим условима и учинити је осетљивијом него раније. Тако ће: повећани темпо наступања савремених брзих (а нарочито оклопних) јединица захтевати повећање дубине нападачевих задатака, а тиме и браничевог борбеног поретка; могућност спуштања ваздушних десаната у дубину одбране захтеваће широку организацију система ПДО; савремени технички уређаји (радари, инфрацрвени зраци итд.) омогућиће ноћно дејство у ширим размерама, итд., а примена нуклеарног оружја умногоме ће изменити физиономију одбране засноване на искуствима из Другог светског рата. Међутим, ако се имају у виду особености задржавајуће одбране о којој је било речи могло би се закључити да ће сви ови утицаји, а нарочито последице употребе нуклеарног оружја, много више доћи до изражаја код отсудне него код задржавајуће одбране. Према томе, може се рећи да ће се задржавајућа одбрана и у новим условима организовати и изводити у од-

ређеним одбранбеним зонама на широком фронту и по правцима, но уз веће ангажовање оклопних јединица, шире коришћење инжињерских радова, а нарочито природних и вештачких препрека, са повећаним отстојањима и растојањима између појединих елемената борбеног поретка, итд. Растресит распоред снага и средстава по фронту и дубини, ешелонирање резерви и позадинских база на ширем простору, широка примена фортификације, маскирање трупа и установа, као и све друге мере и поступци које ће бранилац користити при извођењу задржавајуће одбране, имаће за циљ да у свим фазама одбране отежају нападачу услове за атомски напад и пружи што бољу заштиту од дејства атомске експлозије. Најосетљивији делови борбеног поретка и објекти за атомски напад у одбранбеној зони биће: тенковске резерве, други ешелони, базе и позадинске установе, комуникациски чворови, важнији вештачки објекти на комуникацијама (мостови итд.), теснаци и сл., а они ће најчешће претстављати и рентабилне атомске циљеве за нападача, те ће бранилац морати посебну пажњу да посвети предузимању мера за њихову заштиту.

Најзад, да би се изненађење јединица и установа у зони задржавајуће одбране свело на најмању меру, потребно је да командовање у оквиру општевојног извиђања организује и што солидније АБХ извиђање, као и да будно прати догађаје на фронту како би било у стању да благовремено реагује одговарајућим мерама на било који вид напада нуклеарним оружјем.

NOVE KNJIGE

<i>Pero Morača</i> : Napadi NOVJ na naseljena mjesta	— — — — —	Din. 400.—
<i>Dr Franc Škerl</i> : Počeci partizanskog pokreta u Sloveniji	— — —	„ 400.—
<i>Dr Metod Mikuž</i> : Pregled razvoja NOB u Sloveniji, I knjiga	— — —	„ 600.—
<i>Žofr</i> : Ratni memoari	— — — — —	„ 900.—
<i>Babić</i> : Tenkovi i lovci tenkova	— — — — —	„ 80.—
<i>Milorad Gončin</i> : Grumen zemlje kozarske	— — — — —	„ 120.—
Poštanska služba	— — — — —	„ 55.—